

Egy évszázada született Karasszon Dezső, az Ószövetség debreceni professzora

Hodossy-Takács Előd

Karasszon Dezső (1924-2008) a debreceni református lelkészképzés meghatározó alakja volt a nyolcvanas-kilencvenes években. Tanítványaként legegyszerűbben így jellemezhetem: az egész életét a Szentírás tanulmányozásának szentelő lelkipásztor volt. A többi, a helyszín, a megbízás jellege időnként változott az életében, de a lényeg nem. Legjobban azt szerette, ha kedves olvasmányaival visszavonulhatott, zavartalanul olvasni.

Olvasás. Szívesen váltogatta a nyelveket, német, angol, francia, holland nem jelentett problémát neki; mindez latin és görög nyelvismeretén, és az Ószövetség professzoraként magától értetődő héber és arám nyelvtudásán túl értendő. A kérdésre, hogy mégis ez honnan jön, csak ennyit válaszolt: középiskolából. Budapesten született, de Sáropatakon, a Református Kollégium Gimnáziumában érettségizett. Sok minden más mellett a német, a latin, a görög bizonyosan onnan jött. Jó iskola volt. Gimnázium után teológia, az is Patakon, majd segédlelkészi időszak következett az életében. 1949-ben elnyert egy ösztöndíjat, Bázélbe ment, tanult, és kialakította haláláig rá jellemző munkamódszereit. Hazatérve, egy rövid debreceni közjátékot követően, gyülekezeti lelkészként szolgált majdnem három évtizeden át (Szegevár-Mindszent, Szentés, Mártély, Tiszafüred). Végül Debrecenbe költözött, tanított, írt, lelkésznevezdékek felkészítésében vállalt szerepet. És persze olvasott.

Minden jelentős professzor életművéből ki lehet ragadni meghatározó eredményeket. Karasszon Dezső mélyen hívő, szerény ember volt, aki a legnagyobb kitüntetésnek azt tartotta, amikor meghívták, kapcsolódjon be az új magyar protestáns bibliafordítás munkacsoportjába. Mai technikai eszközeink mellett elképzelni is nehéz, milyen intenzív, aprólékos és rendkívüli precizitást igénylő munka volt ez, de Karasszon Dezső pont ilyen ember volt. Nagy munkabírású, aprólékos, precíz. Szerette ezt a munkát, élete meghatározó élményeként beszélt az ülésekről, reakciók begyűjtéséről, a szöveg korrektúrázásáról. Tudta lehetőségeinek korlátait is, és vallotta: a bibliafordítás soha nincs kész.

Karasszon Dezső 1924. február 29-én született, így nem sok születésnapja volt. A család által rendelkezésünkre bocsátott egyik kéziratának közzétételével emlékezünk meg centenáriumáról.

זכר צדיק לברכה

“Az igaznak emlékezete áldott”

(Péld 10,7)

SZENT HELY – GYÓGYHELY?

Előadás a Magyar Pszichiátriai Társaság konferenciáján,
1999.

A legrégebb bibliai hagyományok a pusztai vándorlás idejéről szólnak. Ebben az időben a nomád törzseknek több szentélye is volt. Szentély volt a sátor, a láda, a Sínai-hegy és a Kádesben lévő nagy kiterjedésű oázis.

1) A szent sátor ugyanolyan egyszerű sátor volt, mint bármelyik egyszerű ember lakására. A táboron kívül áll, és egyetlen ember őrizte, az ifjú Józsué. Olyankor használták, amikor valaki meg akarta kérdezni az Urat. Ez azt jelenti, hogy az emberek egy-egy nehéz kérdésben, útmutatást, orákulumot kértek a sáttornál. Az Úr maga nem lakott ott: csak időnként szállt le felhőben a sátor bejáratához. Mózes bement a sátorba, és az Úr ott adott neki kijelentést. Az emberek Mózesről tudták meg, mit mondott az Úr (2Móz 33,7-11).

Nem azonos ezzel az a sátor, amelyről 2Móz 25–31-ben olvasunk. Ezek a fejezetek már a babiloni fogság után keletkeztek (Kr. e. 587–538). Ez a sátor a jeruzsálemi templom kicsinyített mása: hordozható és szétszedhető templom. Olyan fényűző anyagokból készült, és olyan ragyogó az egész berendezése, amilyen a Egyiptomból szabadult rabszolgák aligha rendelkeztek. Ezt a sátrat az előírás szerint nem Józsué egymaga őrzi, hanem papok és lévíták egész serege.

Ez a koncepció a babiloni fogság után épült második templom legitimációjára, igazolására született, és ennek a templomnak a visszavetítése a pusztai vándorlás korába. Ez a sátor már nem a táboron kívül áll, hanem a tábor közepén, aminek az a mondanivalója, hogy az Úr az ő népe között lakozik. A sátor mindkét esetben szent hely, de egyik esetben sem gyógyhely. Kijelentést keresnek itt az emberek, nem gyógyulást.

2) Az egyik zseniális írásmagyarázó, H. Gressmann észrevette, hogy a láda és a sátor összetartozik. Hiszen a láda nem állhatott védtelenül a szabad ég alatt. 2Móz 33,7 ui. így szól: „Mózes pedig fogta a sátrat, és a táboron kívül vonta fel neki”. Neki: ez azt jelenti, hogy a ládának. Titokzatos a számunkra az, hogy a ládában eredetileg mit tartottak. Későbbi felfogás szerint a Tízparancsolat kőtáblái voltak benne. Ismeretes azonban egyes nomád arab törzseknek az a szokása, hogy egy akár teveháton is hordozható kis sátorban a törzs istenének a kőszobrát őrzik, és csatába is magukkal viszik. Az ún. „láda-mondás” a láda – számunkra elérhető – legrégebbi rendeltetését fejezi ki: „Kelj fel, Uram! Szóródjanak szét ellenségeid, fussanak el előled gyűlölőid! Telepedj le, Uram, Izráel ezreinek sokaságánál (4Móz 10,35-36). A láda által az Úr vezette népét, és a láda harc idején is az Úr jelenlétét, segítségét garantálta. Így volt ez a filiszteusok ellen vívott csatában is. A filiszteusok maguk is megijedtek, amikor megtudták, hogy a láda az izráeli táborban van. Ennek ellenére Izráel elvesztette a csatát. Siló elpusztult, a ládát pedig zsákmányul ejtették a filiszteusok. Silóban azonban gazdagodott a ládához kapcsolódó tradíció. Itt nevezték először „a kerúbokon trónoló Seregek Ura szövetségládájának” (1Sám 4,4). A kerúbokat a kánaáni mitológiából vette át Izráel. Silóban kerubokkal díszített trónus volt: ez elé helyezték a ládát. Ennek mintájára a későbbi salomoni templom legfelső részében, az ún. Szentek szentjében két kerub fából faragott szobra állt. Ezek egyenként 5–5 méter magasak voltak. Kiterjesztett szárnyaik közepén összeértek. Ez volt a trónszék, amelyen láthatatlanul trónolt az Úr. Az Úr magassága a kerubok magasságának a kétszerese. A kerubok szárnyai egyik faltól a másikig értek. Előttük állt a láda, az Úr lábának zsámolya (1Krón 28,2; Zsolt 99,5; 132,7).

Óriási jelentősége volt annak, hogy a szent ládát Dávid ünnepi menet élén Jeruzsálembe vitte (2Sám 6). Jeruzsálem most már nemcsak politikai értelemben főváros, hanem vallási értelemben is az. Hiszen a szent láda a legrégebb pusztai tradíciók jelképe. Később ünnepi körmeneteken vitték végig a városon (Zsolt 24). Magának a ládának a jelentősége azonban egyre inkább csökkent, végül, amikor Nebukadneccar katonái felgyújtották a jeruzsálemi templomot, a láda is odaveszett. Jeremiás azt hirdette, hogy nincs is rá tovább szükség, nem kell újra elkészíteni (Jer 3,16-17).

Nem is készítették el. Az a díszes szent láda, amelyről a papi írói kör beszél, nem történeti valóság. Nem létezett olyan láda, amely nem az Úr trónus többé, hanem a bűnbocsánat helye. A két kerub immár a láda tetején áll, arccal egymás felé fordulnak, szárnyaikat egymás felé tartják. Itt ad kijelentést az Úr. Ennek a

leírásnak teológiai mondanivalója van: a láda fedelére, a kapporetre hintett vér engesztelést szerez a népnek. A bűnbocsánat, az engesztelés helye azonban nem gyógyhely.

3-4) A pusztai vándorlás két másik szent helyéről, a Sínai-hegyről és a kádesi oázisról elég rövidebben szólni. A Sínai-hegyen a Tízparancsolatot kapta meg Izráel. Az általunk is ismert szöveget etikai tízparancsolatnak szokás nevezni. Itt ui. Isten a hétköznapi tettein méri le híveit. Hiszen nem a szent helyen szoktak az emberek káromkodni, lopni, ölni és házasságot törni. De joggal nevezhetnénk a Tízparancsolatot teológiai tízparancsolatnak is, hiszen az Úr kizárólagos tiszteltének a parancsa (ne legyenek neked idegen isteneid az én rovásomra) a Sínai-hegyi kijelentés magvához tartozik: az etikai parancsolatok is ebből következnek. Kádesben pedig, ahol több oázis is van, a szakrális jogot tanulta meg Izráel (*énmispát* törvény-forrást jelent).

5) Van azonban a pusztai vándorlás történetében egy olyan elbeszélés is, amely csodálatos gyógyulásokról szól. Ez a rézkígyó története (4Móz 21). Itt azt olvassuk, hogy a nép zúgolódott a manna ellen, és ezért az Úr mérges kígyókat küldött rá. Akkor a nép megbánta bűnét, és arra kérte Mózeset, hogy imádkozzék érte. Isten parancsára Mózes rézkígyót készített, és azt felerősítette egy póznára. Aki arra feltekintett, életben maradt.

Ennél a történetnél két megjegyzést kell tennünk. Először is: a rézkígyó Isten parancsára készült, tehát a gyógyulást ő adta, nem a hely mágikus ereje. Másodszor: ezt a történetet 2Kir 18,1-4 fényében kell értelmezni. Itt arról van szó, hogy Ezékiás király összetöreti a jeruzsálemi templomban lévő rézkígyót. Egy kánaáni gyógyító istenség szimbólumáról van tehát szó, amelyet később visszavetítettek a pusztai vándorlás korába, és amelyet Mózes tekintélyével próbáltak igazolni. Később azonban felismerték, hogy a rézkígyó idegen elem a nép hitében, és el is távolították.

6) A királyok korából való egy legendás gyógyulási történet, Naamán története. Naamán, az arám király tekintélyes fővezére leprás volt. Úgy gyógyult meg, hogy Elizeus próféta parancsára hétszer megfürdött a Jordánban.

Ide ismét két megjegyzés kívánkozik. Az egyik az, hogy a leprát Nagy Sándor katonái vitték be Palesztinába. Naamán betegsége a legújabb kutatások szerint vagy psoriasis, vagy ekcéma lehetett. Fontosabb ennél az, amit a történet szerint maga Naamán is megértett: az, hogy a próféta szava által őt az egy igaz Isten gyógyította meg. Ezért vitt magával Izráelből annyi földet, amennyit két öszvér elbír. Ókori keleti felfogás szerint ui. minden istenséget csak a saját országa földjén lehet tisztelni. Témánk szempontjából itt az is fontos, hogy Naamán gyógyulása által a Jordán nem lett gyógyhely. Elizeus nem ígérte azt, hogy a Jordán vizében ezután minden beteg meg fog gyógyulni.

Érvenyes ez a másik nagy leprásra, Jóbra is. Elmondható itt is, hogy nem lepráról van szó, hanem vagy psoriasisról, vagy az ekcéma egyik fajtájáról. Jóbnak álmában sem jutott eszébe, hogy valamilyen gyógyforrás vizében keressen

gyógyulást. A barátai sem tanácsoltak neki ilyesmit. Jób egyedül Istennél kereste, és találta meg a megoldást. A megoldás az, hogy Isten, aki csodálatos gondviselője a teremtett világnak, szereti az embert, még az olyan szenvedés idején is, amelynek az okát az ember nem érti. Ő adott hatalmat a Sátánnak az ember meggyötrésére, de az ember hit által diadalmaskodhat fölötte. Az Ószövetség, amely a gyógyhelyek tekintetében ilyen gyéren nyilatkozik, Istent mondja orvosnak: „Én az Úr vagyok, a te gyógyítód” (2Móz 15,26).

7) Az Újszövetség arról tesz bizonyosságot, hogy Isten gyógyító ereje az ő Fiában, Jézus Krisztusban munkálkodik. Jézus olyan sok gyógyítást végzett egész tömegek szeme láttára, hogy azt tagadni már nem is lehetett. A gyógyítások titka őszerint a könnyörgés és a böjtölés (azaz a nagyon intenzív könnyörgés, Mt 17,21). Ha a tanítványoknak valakit nem sikerült meggyógyítani, az azért történhetett, mert hiányzott a buzgó könnyörgés. A gyógyítás tehát nem gyógyhelyhez, hanem személyhez, Jézus Krisztus személyéhez kötött folyamat.

Ennek ellenére mégis van szó az Újszövetségben egy gyógyhelyről, a Bethesda-tóról. Ez a tó Jeruzsálem kőfalának az északkeleti részén volt, és két vízmedencéből állt. A két medencét széles fal választotta el egymástól. A bibliai szövegben van egy későbbi, Kr. u. 200 körüli kéziratból származó megjegyzés. Eszerint a betegek „várták a víz mozdulását, mert az Úr angyala időnként leszállt a medencére, és felkavarta a vizet. Aki elsőnek lépett be a víz felkavarása után, egészséges lett, bármilyen betegségben is szenvedett” (Jn 5,3b-4). Más kéziratok még azt is tudni vélik, hogy az angyal maga is megfürdött a tóban, és ettől volt a víz gyógyító ereje. A történet legendás kiszínezéséről van itt szó. Az ókori keleti embertől nem lehet olyan természettudományos ismereteket elvárni, hogy valamelyik gyógyvíz mit tartalmaz, és milyen betegségek esetében hasznos. De itt nem is ez a fontos, hiszen a szóban forgó beteget végül nem a víz gyógyítja meg, hanem Jézus szava. Érdekes még, hogy a beteg pszichológiai szempontból készületlen volt: nem remélte a gyógyulást, nem kollaborált az orvosával. Az Úr szava azonban ezt a belső akadályt is legyőzte.

8) Viszont tévedés lenne azt gondolni, hogy ahol az ember hite rendben van, és ahol buzgón hangzik az imádság, ott a gyógyulásnak feltétlenül meg kell történnie. Az ellenpélda Pál apostol, aki alighanem epileptikus volt, és a roham olyankor is utolérte, amikor pogányok előtt prédikált. Ez adott esetben átmenetileg vaksággal járt (Gal 4,12-15). Emberileg tehát nagyon is érthető, hogy Pál háromszor is könnyögött gyógyulásért. Hiszen a betegsége éppen a prédikáció hitelességét kérdőjelezte meg a pogányok szemében: milyen Istene van ennek az embernek, aki még a saját apostolát sem tudja meggyógyítani?

Gyógyítás helyett Pál egy Igét kapott: „Elég neked az én kegyelmem” (2Kor 12,1-10). Ez első pillantásra üres szólalnak látszik. De gondoljunk csak arra, hogy Pált Lisztrában már megkövezték, és kivonszolták a városból, mivel halottnak hitték. De ő már másnap, gyalog, elment Derbébe, amely Lisztrától lég-

vonásban kb. 40 km távolságra van, és zavartalanul folytatta térítő munkáját (Ap-Csel 14,19-20). Mégis elég volt a kegyelem: Isten még a kövek útját is úgy irányította, hogy halálos sérülést ne okozzanak.

9) Végül térjünk vissza az Ószövetséghez. Itt az amúgy is nagyon töredékes áttekintésből egy nagyon fontos korszakot kihagytam: az izráeli honfoglalás utáni kort. A pusztából jött pásztorok városállamokkal és azok szent helyeivel találkoztak. Ezeket nem pusztították el, hanem átvették, és a saját tradícióikkal kötötték össze. Bétel immár nem azért szent hely, mert az ország őslakosai annak tartották, hanem azért, mert itt jelent meg Jákóbnak az Úr (1Móz 28).

Szent helynek számított egy-egy nagy fa is. Több helyen is szó van Mamré tölgyeséről, ahol Ábrahám oltárt épített (1Móz 13,18; 14,13), valamint Móre tölgyeséről (1Móz 12,6). Valójában nem tölgyerdőről van itt szó, hanem csak egyetlen nagy fáról, amelynél az emberek orákulumot vártak. A szót a későbbi szövegmásolók azért tették többes számba, hogy leplezzék a szent fa eredetileg pogány jelletét. A legenda szerint maga Ábrahám is alapított ilyen kultuszhelyet: Beérsében egy tamariszkuszfat ültetett (1Móz 21,33).

Van az Ószövetségben egy olyan történet, amely túltesz még Pál apostol történetén is, akit nem gyógyított meg az Úr. Ez Jákób története Penúélnél. Az Izrael előtt mitikus elbeszélés a határfolyó démonáról szólt, aki nem engedi át az idegeneket. A Biblia ezt a demont Istennel azonosítja, aki egész éjszaka birkózik Jákóbbal, végül kifecamítja Jákób csípőjének a forgócsontját. Jákób pedig itt kéri el, és itt kapja meg azt az áldást, amelyet Ézsau eljátszott, és amelyért ő évtizedeken át küzdött. Az áldás alkalmával Jákób új nevet kap. „Nem Jákób lesz a neved, hanem Izrael, mert küzdöttél Istennel és emberekkel, és győztél” (1Móz 32,30).

Itt már maga az is érdekes, hogy egy ember egy nép, vagy egy törzs-csoport nevét kapja meg.

Az „Izrael” név első említésével ui. Mer-ne-Ptah fáraó (Kr. e. 1212–1203) híres oszlopán találkozunk. A fáraó így dicsekszik: „Izrael pusztán hever, magva sincs.” Ez, persze, csak egy az üres királyi dicsekvések között.

A bibliai névmagyarázatról pedig azt kell tudni, hogy népies jellegű, nyelvtanilag helytelen. Az Izrael név jelentése valójában: „Isten harcol” – ti. érted.

Ez valóban üdv-ígéret.

Szinte azt mondhatnánk: ezért érdemes volt megsántulni.

Maga a történet ún. okadatoló, aitiológikus monda: arra ad magyarázatot, hogy miért nem eszik meg Izraelben a csípő forgócsontja melletti húst. A történet célja tehát nem a gyógyítás, hanem az áldás, ill. Pál apostollal szólva: a kegyelem.

Isten a gyógyítás területén is szuverén Úr. Meg tudja hallgatni az imádságot, de a meg nem hallgatott imádság sem hiábavaló, mert Ő többet ad, mint amit az ember kér.

Köszönöm a figyelmüket.

Karasszon Dezső